

космічного кіберпростору і електронного інтелекту в злочинних цілях сьогодні складно. Водночас, важливо уже сьогодні відповідним державним органам, освітнім та науковим установам приступити до розробки та реалізації на практиці наступних стратегічних кроків і прийняття управлінських тактичних рішень, а саме:

– створити чітку і надійну безпекову міждержавну правову базу можливостей використання космічного простору і електронного інтелекту в освітній, науковій і праксеологічній діяльності з метою запобігання і протидії можливим кіберзагрозам, викликам і небезпекам;

– розробникам новітніх електронних ноозасобів, методів і технологій штучного інтелекту технологічно запобігти можливим загрозам неправомірного використання електронного інтелекту в різних сферах життєдіяльності;

– розробити впорядковану правову, організаційну і технологічну систему запобігання і протидії шкідливому використанню космічного простору і електронного інтелекту як на національному, так і на міждержавному (світовому) рівнях [2, с. 152, с. 197].

Література

1. Біленчук П.Д., Малій М.І. Кримінологіко-криміналістичний портрет електронного зловмисника. Актуальні питання криміналістики та судової експертизи: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 19 лист. 2020 р.) / [редкол.: В.В. Черней, С.Д. Гусарев, С.С. Чернявський та ін.]. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2020. С. 21-23.

2. Електронне суспільство, електронне право, кібербезпека: стратегія розвитку інноваційної ери / П.Д. Біленчук, О.Л. Кобилянський, М.І. Малій, Р.В. Перелигіна, Т.Ю. Тарасевич [та ін.]. Київ: УкрДГПІ, 2020. С. 152-153, С. 197-200.

УДК 343.2/.7; 343.24/.29(043.2)

Марчук М.П., к.ю.н.,
Конституційний Суд України, м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПОЛОЖЕНЬ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ ЩОДО СПЕЦІАЛЬНОЇ КОНФІСКАЦІЇ

Розділ XIV Кримінального кодексу України [1] (далі – Кодекс) має назву «Інші заходи кримінально-правового характеру». Більшість його статей (92–96) стосуються примусових заходів медичного характеру. Зокрема, стаття 96 Кодексу містить положення стосовно примусового лікування. Водночас, статті 96-1 та 96-2 Кодексу дають розуміння суті спеціальної конфіскації, визначають підстави та випадки її застосування.

Із приводу викладеного, слід зазначити, що спеціальна конфіскація за

своєю кримінально-правовою природою є кардинально відмінним від примусового лікування заходом кримінально-правового характеру. Примусове лікування застосовується з метою ізолювати й виправити осіб, які вчинили кримінальні правопорушення та мають хворобу, що становить небезпеку для здоров'я інших людей. Таким чином, не зрозумілою є логіка законодавця з приводу такого розміщення положень щодо спеціальної конфіскації в структурі Кодексу.

Заслуговує на увагу й те, що поняття «спеціальна конфіскація» виходячи з його логіко-семантичного розуміння є спорідненим з поняттям «конфіскація», яка в законодавстві нерозривно пов'язана з майном.

Так, частина шоста статті 41 Конституції України закріплює, що конфіскація майна може бути застосована виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, встановлених законом [2].

Цивільний кодекс України визначає конфіскацію як підставу для припинення права власності (пункт 10 частини першої статті 346), як санкцію за вчинення правопорушення (частина перша статті 354) [3].

Кодекс України про адміністративні правопорушення визначає, що одним із видів адміністративних стягнень є конфіскація: предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення (пункт 4 частини першої статті 24) [4].

Конфіскація товарів та окремих транспортних засобів є видом адміністративних стягнень і за порушення митних правил відповідно до пункту 3 статті 461 Митного кодексу України [5].

Зі змісту статей 51, 52, 59 Кодексу, які містяться в Загальній його частині, випливає, що конфіскація майна є одним із видів додаткових покарань, яка полягає в примусовому безоплатному вилученні у власність держави всього або частини майна, яке є власністю засудженого. Статтею 96-6 Кодексу передбачено, що такий додатковий вид заходів кримінально-правового характеру може бути застосований до юридичних осіб. Стаття 96-8 кодексу визначає, що конфіскація майна полягає у примусовому безоплатному вилученні у власність держави майна юридичної особи і застосовується судом у разі ліквідації юридичної особи згідно з цим Кодексом.

В особливій частині Кодексу застосування конфіскації майна передбачено в низці статей, зокрема, 109, 110–115, 149, 185–187, 189–191, 199, 201, 201-1, 204, 206, 206-2, 209, 212, 212-1, 233, 240-1, 255258-5, 260–262, 289, 303, 305–308 та ін., Про спеціальну конфіскацію, яка включає безоплатне вилучення за рішенням суду у власність держави грошей, цінностей та іншого майна, зазначається лише у статтях 96-1 та 96-2 Кодексу [1].

З огляду на викладене, поняття «спеціальна конфіскація» за логічним

розумінням є різновидом конфіскації, однак за своєю правовою природою фактично дублює конфіскацію, та є ще одним видом покарання не передбаченим Конституцією України та іншими кодексами.

Спеціальна конфіскація відповідно частини третьої статті 96-2 Кодексу може застосовуватися й до особи, яка не підлягає кримінальній відповідальності у зв'язку з недосягненням віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність. З огляду на те, що конфіскація майна є одним із видів покарань, ці положення можуть створити правову колізію, адже покарання нерозривно пов'язане з відповідальністю (вік, з якого може настати кримінальна відповідальність, чітко визначений у статті 22 Кодексу).

Спеціальна конфіскація застосовується й у випадку, якщо гроші, цінності та інше майно призначалися (використовувалися) для схилення особи до вчинення кримінального правопорушення, фінансування та/або матеріального забезпечення кримінального правопорушення або винагороди за його вчинення. Тобто, зазначена норма фактично передбачає, що немає значення, кому та на яких підставах (у тому числі й законних) вони до цього належали [1].

Зазначені та інші питання щодо спеціальної конфіскації неодноразово були предметом обговорень у наукових колах, а також стали предметом конституційного подання щодо відповідності Конституції України (конституційності) статей 96-1, 96-2 Кримінального кодексу України [6].

З огляду на викладене, положення щодо спеціальної конфіскації потребують приведення у відповідність до інших положень Кодексу, а також Основного Закону України.

Література

1. Кримінальний кодекс України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25. Ст. 131.
2. Конституція України від 28 черв. 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Цивільний кодекс України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40. Ст. 356.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 груд. 1984 р. № 8073-X. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1984. № 51. Ст. 1122.
5. Митний кодекс України від 13 бер. 2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45; № 46–47; № 48. Ст. 552.
6. Конституційне подання 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) статей 96-1, 96-2 Кримінального кодексу України. URL: http://ccu.gov.ua/sites/default/files/3_391_2020.pdf.